

Toiminta- ja taloussuunnitelman hyväksyminen vuosille 2023-2025

255/02.02.00.00/2022 [Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2023-2025]

Hallitus 25.10.2022 § 106

Esittelijä Toimitusjohtaja Mika Nykänen
Valmistelija Johtaja Ilmari Mäkinen, p. 050 364 8772 ja
talouspäällikkö Maarit Hauskamaa, p. 040 721 7546

HSL:n toiminta- ja taloussuunnitelma on laadittu kolmeksi vuodeksi, joista ensimmäinen on talousarviovuosi. Kuntayhtymän perussopimuksen 11 §:n mukaan talousarviosta ja -suunnitelmasta tulee päättää viimeistään marraskuun loppuun mennessä pidettävässä yhtymäkokouksessa. Talousarvioehdotuksesta on perussopimuksen 23 §:n mukaan pyydettävä jäsenkuntien lausunnot, jotka on liitettävä yhtymäkokoukselle annettavaan talousarvioehdotukseen.

Talousarvion ja -suunnitelman perusteena ovat:

- HSL:n strategia,
- voimassa oleva TTS 2022-2024,
- vuoden 2021 tilinpäätöstiedot ja saatavissa olevat toteutuma- ja ennustetiedot vuodelta 2022 sekä
- hyväksytty liikennöintisuunnitelma 2022-2023 ja pidemmän aikavälin suunnitelmat.

Keskeisiä linjauksia toiminta- ja taloussuunnitelmakauden suunnittelussa on matkustajamäärien saaminen takaisin kasvu-uralle, joukkoliikenteen positiivisen menestystarinan jatkumisen varmistaminen sekä seudun paremman ja puhtaamman tulevaisuuden rakentaminen yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Haemme kasvua asiakasymmärryksellä ja palvelumme kohdennetaan asiakastarpeiden perusteella. Parannamme kustannustehokkuutta ja tuottavuutta hyödyntämällä dataa, automaatiota ja tekoälyä. Toiminta- ja taloussuunnitelma sisältää keskeisiä toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi ja pitkän tähtäimen tuottavuuden parantamiseksi.

Toiminta- ja taloussuunnitelman keskeiset toimenpiteet on johdettu strategian keskeisistä menestystekijöistä, joita ovat:

- Kasvu asiakasymmärryksellä
- Sujuvat matkaketjut
- Tieto ja osaaminen

Taloussuunnitelma

a) Toimintatulot

HSL:n toimintatulot vuonna 2023 ovat yhteensä 869,9 milj. euroa. Kasvua edellisvuoden ennusteeseen verrattuna on 49,0 milj. euroa (6,0 %). Toimintatulojen arvioidaan olevan 901,1 milj. euroa vuonna 2024 ja 911,6 milj. euroa vuonna 2025.

Lipputulot

Lipputuloarviot perustuvat vuoden 2022 talousarvioon ja kahdeksan kuukauden toteutuman perusteella tehtyyn lipputuloennusteeseen vuodelle 2022 sekä vuodelle 2023 esitettyihin hinnanmuutoksiin, hintajoustoon ja matkustajamääräennusteisiin. Matkustajamäärien arvioidaan jäävän -12 % alle vuoden 2019 tason vuonna 2023, -8 % vuonna 2024 ja vielä vuonna 2025 matkustajamäärien arvioidaan jäävän -7 % alle koronaa edeltävän tason. TTS-esityksessä taloussuunnitelman tavoitteisiin pyritään

pääsemään tuottavuusohjelmassa määritellyillä toimenpiteillä, joilla strategian tavoitteet pyritään saavuttamaan strategiakauden loppuun mennessä.

Vuonna 2023 on tavoitteena kerätä lipputuloja yhteensä 381,0 milj. euroa. Vuoden 2022 ennusteeseen verrattuna lipputulojen arvioidaan kasvavan 23,0 %. Lipputulot muodostavat 43,8 % HSL:n toimintatuloista vuonna 2023. Lipputulojen arvioidaan olevan 397,6 milj. euroa vuonna 2024 ja 403,4 milj. euroa vuonna 2025.

Kuntaosuudet ja alijäämän kattaminen

Ne menot, joita ei voida kattaa lipputuloilla tai muilla tuloilla, jäsenkunnat maksavat HSL:lle kuntaosuuksina. Kuntaosuudet jaetaan jäsenkunnille perussopimuksessa sovittujen periaatteiden mukaisesti.

Kuntaosuudet ovat talousarviossa 2023 yhteensä 467,3 milj. euroa ja kuntaosuudet muodostavat 53,7 % HSL:n toimintatuloista. Kuntaosuudet vuosina 2024 ja 2025 ovat 481,3 milj. euroa ja 486,2 milj. euroa.

Toiminta- ja taloussuunnitelma 2023-2025 on laadittu siten, että osavuosiokatsausennusteen 2/2022 mukainen ylijäämäkertymä, yhteensä 65,2 milj. euroa, huomioidaan jäsenkuntien maksamissa kuntaosuuksissa TTS-kaudella siten, että kolmasosa huomioidaan vuoden 2023 kuntaosuuksia vähentävänä eränä ja kolmasosa vuosina 2024 ja 2025. Yksi kolmasosa jätetään epävarman taloustilanteen vuoksi toistaiseksi käyttämättä ja helpottamaan TTS-vuosien kustannuspaineita. Tulevia vuosia leimaa epävarmuus kustannusten kasvaessa ja matkustajamäärien palautumisen osalta.

Valtion tuet

Valtion suurten kaupunkien joukkoliikennetuen vuosittaiseksi määräksi on arvioitu 4,9 milj. euroa vuosina 2023-2025. Ilmastoperusteista tukea arvioidaan saatavan vuosittain 7,1 milj. euroa. Muita tukia ja avustuksia arvioidaan saatavan vuosittain 0,2-0,7 milj. euroa.

Tarkastusmaksutuloja arvioidaan vuonna 2023 kertyvän 4,0 milj. euroa, joista kirjataan luottotappiota ja luottotappiovarauksia yhteensä noin 1,5 milj. euroa. Tarkastusmaksun määrä voi olla 40 kertaa alin yleinen kertalipun hinta. Tarkastusmaksu on ollut vuodesta 2007 alkaen 80 euroa. HSL on esittänyt liikenne- ja viestintäministeriölle tarkastusmaksua korotettavaksi 100 euroon. TTS-suunnitelmassa tulot on kuitenkin arvioitu voimassaolevan tarkastusmaksun määrän perusteella, koska ministeriö ei talousarvioehdotuksen hyväksyntään mennessä ole ottanut kantaa HSL:n esitykseen.

Vuokratuloja liikennöitsijöiltä laskutettavista taukotiloista ja toimitilojen ulosvuokrauksesta arvioidaan saatavan 3,1 milj. euroa vuonna 2023.

b) Toimintamenot

HSL:n toimintamenot vuonna 2023 ovat yhteensä 875,7 milj. euroa. Toimintamenot kasvavat vuoden 2022 ennusteesta 130,0 milj. euroa (17,4 %). Vuonna 2024 toimintamenojen arvioidaan olevat 894,7 milj. euroa ja 903,5 milj. euroa vuonna 2025.

Henkilöstömenot vuonna 2023 ovat 24,9 milj. euroa, joka on 2,8 % kaikista toimintamenoista. Henkilöstökustannukset kasvavat 0,8 milj. euroa (3,1 %) vuoden 2022 ennusteeseen verrattuna. Henkilöstömenoissa on varauduttu noin 400 henkilön työpanokseen. Menot eivät sisällä varausta mahdollisten tulos- tai kannustepalkkioiden maksamiseen.

Palveluiden ostot

Palveluiden ostomenot vuonna 2023 ovat yhteensä 841,4 milj. euroa, 96,1 % HSL:n toimintamenoista. Palvelujen ostomenot kasvavat 128,7 milj. euroa (18,1 %) vuoden 2022 ennusteesta. Palveluiden ostoon käytetään vuonna 2024 yhteensä 859,8 milj. euroa ja 868,0 milj. euroa vuonna 2025.

Joukkoliikenteen operointikustannukset

Joukkoliikenteen operointikustannukset ovat vuonna 2023 yhteensä 596,0 milj. euroa, joka on 68,1 % HSL:n toimintamenoista. Operointikustannukset ovat 606,3 milj. euroa vuonna 2024 ja 613,9 milj. euroa vuonna 2025. Suunnitelmavuosien 2024-2025 kustannukset on laskettu vuoden 2023 kustannustasossa.

Bussiliikenteen kustannusten arvioidaan olevan 360,3 milj. euroa vuonna 2023. Kustannustaso on kasvanut merkittävästi vuodesta 2021 alkaen. Kustannustason kasvun arvioidaan olevan maltillisempaa loppuvuonna 2022, mutta koko vuoden vaikutuksen arvioidaan olevan 8,4 % ja edelleen vuonna 2023 noin 4,1 %. Kustannustasoon kasvuun vaikuttaa pääasiassa polttoaineiden hintojen nousu. Bussiliikenteen kustannukset sisältävät 2,0 milj. euron varauksen ympäristöbonukseen. Kuntaosuuksissa bussiliikenteen operointikustannuksiin sisältyy lisäksi sähköbussien hankinnan nettokustannuksia 0,1 milj. euroa ja Ojangan bussivarikon vuokrakustannuksia 1,2 milj. euroa. Vuonna 2024 kustannuksiksi arvioidaan 355,6 milj. euroa ja 357,8 milj. euroa vuonna 2025. Bussiliikenteen operointikustannusten talousarvio vuodelle 2023 sisältää varauksia työmaiden ja poikkeusjärjestelyiden järjestämiseksi 7,7 milj. euroa. Lisäksi korvauksiin sisältyy uusia luotettavuuskorvauksia ja korvauksia liikennöitsijöille maksettavasta matkustajalaskennasta yhteensä 2,7 milj. euroa.

Metrolilikenteen kustannusten arvioidaan olevan 64,7 milj. euroa vuonna 2023. Metrolilikenteessä suoritteiden yksikköhintoihin vaikuttavan kustannustason keskimääräiseksi muutokseksi on arvioitu vuonna 2022 12,1 % ja vuonna 2023 22,6 %. Kustannustason kasvuun vaikuttaa pääasiassa käyttöenergian hinta. Vuonna 2024 kustannuksiksi arvioidaan 60,9 milj. euroa ja 60,9 milj. euroa vuonna 2025. Suunnitelmakauden ennusteissa on varauduttu siihen, että HSL korvaa uuden Sammalvuoren varikon ylläpito- ja pääomakustannukset. Suunnitelmakaudella kaluston pääomakorvaukset kasvavat uusien M300-junien ja peruskorjaushankkeiden myötä.

Raitioliikenteen kustannusten arvioidaan vuonna 2023 olevan 61,9 milj. euroa. Raitioliikenteessä suoritteiden yksikköhintoihin vaikuttavan kustannustason keskimääräiseksi muutokseksi on arvioitu vuonna 2022 noin 5,1 % ja vuonna 2023 9,6 %. Kustannuksiksi arvioidaan 67,9 milj. euroa vuonna 2024 ja 67,9 milj. euroa vuonna 2025. Vuoden 2024 aikana varaudutaan vanhojen varikoiden lisäksi korvaaman jatkossa uuden Ruskeasuon varikon vuokrat.

Pikaraitioliikenne: Suunnitelmakaudella varaudutaan pikaraitiolinjan 550 liikenteen aloittamiseen. Vuonna 2023 varaudutaan maksamaan 9,7 milj. euroa liikenteen käynnistyskorvauksia ja vuokria uudesta Roihupellon varikosta.

Lauttaliikenteen kustannusten arvioidaan vuonna 2023 olevan 4,2 milj. euroa, vuonna 2024 4,5 milj. euroa ja vuonna 2025 4,6 milj. euroa.

Junaliikenteen kustannusten arvioidaan olevan vuonna 2023 yhteensä 95,2 milj. euroa. Summa sisältää Junakalustoyhtiön vuokrat Sm5-kalustosta ja korvaukset lippuyhteistyöstä. Kuntaosuuksissa junaliikenteen operointikustannuksiin sisältyy lisäksi Pasilan aseman vuokralukuja 0,8 milj. euroa. Vuonna 2024 junaliikenteen kustannuksiksi arvioidaan 99,6 milj. euroa sekä 104,8 milj. euroa vuonna 2025.

Muut palvelujen ostomenot

Muuhun kuin liikennöitsijöille maksettaviin liikennöintikorvauksiin ja infrapalvelujen ostoihin käytetään 44,7 milj. euroa vuonna 2023. Muihin palvelujen ostoon käytetään 41,7 milj. euroa vuonna 2024 ja 42,5 milj. euroa vuonna 2025.

IT-käyttöpalveluiden kustannukset (27,6 milj. euroa vuonna 2023) sisältävät lippu- ja informaatiojärjestelmien ohjelmistojen ja laitteiden käyttöpalveluiden sopimusmaksut, kapasiteettipalvelut ja muut vuosittaiset käyttökustannukset. IT-käyttöpalveluiden kustannusten ennakoidaan laskevan TTS-kaudella kun LMJ:n kanssa yhteistyössä tehtävä lipputilihanke valmistuu ja lippujärjestelmää uusitaan.

Ulkopuolelta ostettavia asiantuntijapalveluita käytetään omaa osaamista täydentämään silloin, kun se on strategisesti ja taloudellisesti järkevää. Vuonna 2023 ulkopuolisiin asiantuntijapalveluihin arvioidaan käytettävän 5,0 milj. euroa. Asiantuntijapalveluita käytetään mm. joukkoliikenteen järjestämiseen liittyviin palveluihin, kuten sähköbussien ja vähäpäästöisen liikenteen edistämiseen liittyviin konsultointipalveluihin, asiakaskokemuksen ja palvelumuotoilun kehittämiseen sekä MAL-jatkotoihin ja muihin liikennejärjestelmän kehittämiseen ja tutkimiseen liittyviin palveluihin.

Joukkoliikenteen infrakorvaukset

HSL:n ja jäsenkuntien välisissä infrasopimuksissa on sovittu joukkoliikenteen infrakorvauksen laskutusperiaatteista. Sopimuksen mukaan kullekin kaupungille maksettavan joukkoliikenteen infrakorvauksen määrä vahvistetaan HSL:n talousarvion hyväksymisen yhteydessä.

Vuonna 2023 infrakuluja arvioidaan maksettavan yhteensä 200,7 milj. euroa, vuonna 2024 yhteensä 211,8 milj. euroa ja 211,6 milj. euroa vuonna 2025. Vuoden 2023 infrakulut sisältävät laskutuksen Helsingiltä 88,8 milj. euroa, Espoolta 97,2 milj. euroa, Vantaalta 12,3 milj. euroa, Kirkkonummelta 0,4 milj. euroa ja HSL:n suoraan hankkiman sähköbussien latausinfra 2,0 milj. euroa. Vuonna 2023 infrakorvaukset kasvavat Länsimetron laajentumisen ja Raide-Jokerin käyttöönottoon myötä.

Aineisiin, tarvikkeisiin ja tavaroihin on vuodelle 2023 varattu 0,9 milj. euroa. Vuoden 2024 ja 2025 varaus on myös 0,9 milj. euroa molempina vuosina.

Vuokramenot vuonna 2023 ovat 5,1 milj. euroa. Vuokramenot sisältävät HSL:n toimitilojen vuokra- ja vastikekustannusten lisäksi kuljettajien sosiaalityötiloista ja Ojangan varikosta maksettavia vuokria. Vuoden 2024-2025 varaus vuokriin on 5,2-5,3 milj. euroa.

Muut menot vuonna 2023 ovat 3,4 milj. euroa. Vuodelle 2024 muihin menoihin varataan yhteensä 3,6 milj. euroa ja vuodelle 2025 3,6 milj. euroa. Muihin menoihin kirjataan mm. tarkastusmaksujen luottotappiot ja luottotappiovaraukset sekä HSL:n myyntikanavien maksuvälineprovisiot, joiden kustannukset kasvavat lipputulosten kasvaessa ja kun myyntiä siirtyy HSL:n omiin digitaalisiin kanaviin.

Toimintakatteen vuonna 2023 arvioidaan olevan 5,7 milj. euroa alijäämäinen.

Rahoitustuotot ja -kulut

HSL rahoittaa investointinsa tarvittaessa lainanotolla rahoituslaitoksilta. HSL:n lainakanta vuoden 2022 lopussa on ennusteen mukaan 39,5 milj. euroa.

Talousarvioesitys ei sisällä uuden lainan nostovaltuutusta. Epävarman talouskehityksen ja kustannusten nousun johdosta tulevan vuoden aikana tehdään tarvittaessa erikseen päätösesitys lainan nostovaltuutuksesta.

Perussopimuksen mukaan peruspääomalle maksetaan vuosittaista korkoa, jonka suuruudesta päättää yhtymäkokous. Pääkaupunkiseudun kaupunginjohtajien

hyväksymien omistajaohjauksen tavoitteiden mukaisesti kuntayhtymän talousarviovalmistelussa otetaan huomioon peruspääomalle maksettava 1,5 %:n korvaus.

Yhtymäkokous on myös aiemmin päättänyt maksaa jäsenkunnille korkoa kuntakohtaisesta ylijäämästä tai laskuttaa korkoa kuntakohtaisesta alijäämästä. Korkona on käytetty tilinpäätösvuoden ensimmäisen päivän 12 kuukauden euribor-korkoa. Epävarmassa rahoitustilanteessa esitetään yhtymäkokoukselle, että näitä koron maksuja ei sisällytetä talousarvioon vuodelle 2023.

Vuosikate rahoituserien jälkeen on 5,8 milj. euroa alijäämäinen, ja se ei riitä kattamaan suunnitelman mukaisia poistoja.

Suunnitelmapoistot ovat taloussuunnitelmassa yhteensä 16,0 milj. euroa vuonna 2023, 17,1 milj. euroa vuonna 2024 ja 18,8 milj. euroa vuonna 2025.

Tilikauden 2023 alijäämäksi arvioidaan 21,7 milj. euroa, ja se katetaan edellisinä vuosina kertyneestä ylijäämästä.

Investoinnit

HSL:n investointimenot ovat 23,4 milj. euroa vuonna 2023, 11,4 milj. euroa vuonna 2024 ja 16,7 milj. euroa vuonna 2025. Vuoden 2023 investoinneissa painottuvat uusien lukijalaitteiden hankinta, joka mahdollistaa mm. lähimaksamisen kehittämisen sekä lipputilihankkeen kehittäminen.

Tuottavuusohjelma

Toiminta- ja taloussuunnitelma sisältää HSL:n tuottavuusohjelman. Tuottavuusohjelmassa etsittiin keinoja, joilla tuottavuutta parannetaan pidemmällä tähtäimellä, pysyviä, rakenteellisia uudistuksia toteuttamalla.

HSL:n hallituksen linjauksen mukaisesti tuottavuuden kehittämisellä ei haettu automaattisesti vain liikenteen kustannusten karsimista tai palvelutason heikennyksiä. Tuottavuutta voidaan parantaa myös panostuksilla tärkeiksi havaittuihin hankkeisiin tai kohteisiin. Tuottavuuden parantamisella haettiin laajemmin esimerkiksi priorisointia, tuottavuutta parantavia toimenpiteitä nykyisillä resursseilla ja myös kokonaan uusia avauksia.

Tuottavuusohjelmassa tunnistettuja toimenpiteitä on sisällytetty TTS-vuosien talouslaskelmiin ja toimenpiteitä sisällytetään operatiivisen toiminnan suunnitteluun. Tuottavuusohjelmassa identifioitiin reilut 30 toimenpide-esitystä, jotka tukevat talouden tasapainottamista joko lipputulaja ja muita tuloja kasvattamalla tai operointi-/muita kustannuksia hillitsemällä. Keskeisimmät lipputulojen kasvattamiseen liittyvät toimenpide-ehdotukset liittyivät lipputuotteisiin ja lippujen hinnoitteluun. Uusien lipputuotteiden lisäksi esille nousi myös nykyisiin lippuihin liittyviä toimenpiteitä. Yritysmyyntin kasvattaminen, markkinoinnin tuottavuuden vahvistaminen sekä liputta matkustamisen vähentäminen nähtiin myös mahdollisuuksina tukea lipputulojen kasvattamista. Tuottavuusohjelman toimenpiteet vaikutuksineen esitellään tarkemmin yhtymäkokouksessa. Tuottavuusohjelman lisäksi on sisäisessä toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa kiinnitetty yhä erityistä huomiota kustannustietoisuuteen ja kustannustehokkuuteen sekä kustannusten hallitsemiseen kuntayhtymän yleiskustannuksissa.

Ehdotus

Hallitus päättää ehdottaa yhtymäkokoukselle, että yhtymäkokous päättää

a) hyväksyä talousarvion vuodelle 2023 sekä toiminta- ja taloussuunnitelman vuosille 2024-2025 liitteen mukaisena;

b) hyväksyä sitovat määrärahat ja tuloarviot vuodelle 2023 seuraavasti:
Toimintamenot 876 000 000 euroa
Investointimenot 23 387 000 euroa
Kuntaosuudet 467 307 000 euroa;

c) että vuonna 2023 HSL ei maksa jäsenkunnille korkoa kuntakohtaisesta ylijäämästä tai laskuta korkoa kuntakohtaisesta alijäämästä. Mikäli yhtymäkokous päättää maksaa korkoa, koron määräytymisperuste on tilinpäätösvuoden 2023 ensimmäisen ja viimeisen päivän yli/alijäämän keskiarvo ja korkona käytetään tilinpäätösvuoden ensimmäisen päivän 12 kuukauden euribor-korkoa;

d) että vuonna 2023 HSL maksaa jäsenkunnille kuntakohtaisesta peruspääomaosuudesta PKS-omistajaohjauksen tavoitteiden mukaisesti 1,5 %:n korvauksen; sekä

e) merkitä tiedoksi tuottavuusohjelman toimenpiteet ja vaikutukset.

Käsittely

Asia käsiteltiin ennen asiakohtaa 105.

Jäsen Sirpa Kauppinen saapui asian käsittelyn aikana klo 9.13 ennen päätöksentekoa.

Käsittelyn aikana jäsen Elina Kauppila teki esittelijän ehdotuksesta poikkeavan ehdotuksen, joka kuului seuraavasti: "Lipputulot: Muutetaan lipputulotavoite seuraavasti: Vuonna 2023 on tavoitteena kerätä lipputuloja yhteensä 366,6 milj. euroa. Kuntaosuudet ja alijäämän kattaminen: Ne menot, joita ei voida kattaa lipputuloilla tai muilla tuloilla, jäsenkunnat maksavat HSL:lle kuntaosuuksina. Kuntaosuudet jaetaan jäsenkunnille perussopimuksessa sovittujen periaatteiden mukaisesti". Ehdotus raukesi kannattamattomana. Jäsen Kauppila jätti päätökseen eriävän mielipiteen.

Päätös

Hallitus päätti hyväksyä ehdotuksen.

Liitteet

Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2023-2025
Eriävä mielipide Kauppila 25.10.2022
Tuottavuusohjelman toimenpiteet ja vaikutukset